

Pinyó 'el fruitet de la pinya' [S. XIII]: «Dar d'estiu frutxa sequ' e *piyóns*» (rimant amb *xancós* 'cançons' etc.), com a exemple de conducta incongruent, Cerverí, 41/71.8, i veg. el passatge de *Blanq.* citat supra per a *pinya*; la *carga de pinyons* ja figura a la Lleuda de Cotlliure de 1249 (RLR iv, 250); altre exemple ross. de 1317 («gingols e *piyons*», citat sobre *meca* = MET-XA), RLR xxxi, 73; «no-s pot pendre a collació: dàtils, confit, hoc; no figures seques, ne *pinyons*, no, sò no són confits», StVicentF (*Quar.*, 88.130); l' *InvLC* n'hi afegeix encara quatre entre 1317 i 1433; veg. el de JoMartorell, aci vol. II, 779b27; «*pinyons*: pinei nucleis», JnEsteve (*LiEleg.*, 0-8-3); el *Libre de Coc*, de Mestre Robert dóna receptes culinàries a base de *pinyons* (§ 127, p. 79); i moltes ja en el S. xiv, text de Bna., p. ex. «con se fa ginestrada --- qui se n'alta pot-hi hom metre *pinyons* torrats dins», *NCL* cxv, 100.4f., i §§ 56, 195, 202, 217; però sembla que el text de Val. el substitueix per *pinyol* (segons Grewe): «a les nous confites: metets-hi un clavell de girofla al cap --- e al costat un clavell de gingebre e un *pinyol*» (228.8).

Pinyonada: «si menç res de cullera, he ginestrada, avellanat o *pinyonada*, celiandrat o arròs ab sucre e ab let d'amelles», Eiximenis, *Terç del Crestià* (selecció de *NCL* vi, 51), cf. oc. ant. *pinbonat* «dragée ou gâteau fait avec des pignons» (PDPF); la forma *pinyonia* (1449) pot ser presa d'una de fr. ant. parall. *pignonée*.

Pinyonaire. *Pinyonenc*, adjectiu, dissimilat en *pinyolenc* (cf. supra); *piyulèñ* substantivat sento a totes les Garrigues: Vilosell, l'Albi, Pobra de Cérvoles, *piyulèñ* a l'Albagés (1935-6), en altres comarques més centrals, *pedra pinyolenc*: realment els seus conglomerats són ben comparables a *pinyons* encastats a la roca (mentre que fóra molt menys natural comparar-ho amb *pinyols*). *Pinyoner*. *Pinyonet*. *Apinyonar*; *apinyonat*; *apinyonament*; *apinyonada*.

Pinyol ve a ser com una variant formativa de *pinyó* amb sufix paral·lel (-OLU/-ONE) i significat generalitzat: d'una banda és sabut que els *pinyols* de certs fruits tenen un moll més o menys agradable però mengívol, i els *pinyols* més petits, d'altres, són de la grandària d'un *pinyó*; d'altra banda la closca del *pinyó* i dels *pinyols* és de la mateixa duresa; el caràcter paral·lel i la quasi igualtat als ulls del poble, salta a la vista pel fet que 'pinyol' es diu *pinyó*, segons l'*Atlas Lexic. Pag.* dels Pir. Or. de Guiter, m. 79, en molts claps o amples zones del ross.: la Plana del Ross., el Conflent mitjà i superior, i encara a Arboçols, Porté i St. Julià de Lòria. Caràcter intercanviable que es reproduceix en oc., i ja d'antic, car allí *pinol* (grafia per *pinhol*) val per 'pinyó' en les Legendas de la Crotz (Suchier, *Denkmäler* I, 178; PSW, s. v. *pinna*).

El mot apareix ja en Eiximenis: «Sovín veuràs que'l hom golaffre menjant golosamente se entraversarà en lo coyl qualque os de carn, o espina de peix, o *pinyol* de qualque fruyta ---», *Terç* (*NCL* III, 188.15). En canvi sembla que Llull no l'usava, car posa *gra* per al pinyol del dàtil, com a símbol d'allò que no es menja, ans queda per a «conservació de la sciència» (o sigui

llavor de la palmera, *Blanq.*, *NCL* I, 296.18). La glossa *peyol* es troba ja en les glosses del S. XIII, posades a *RMa.*, s. v. *os*, traduïnt àr. *niwàya* (que efectivament és «noyau», Dozy, *Suppl.* II, 741a); Griffin (*Vocabulista*, p. 249) diu que la *e* es lleixeix clarament, i és clar que s'ha d'entendre *y* com a *ny*.¹ Però n'hi ha d'altres testimonis medievals, ja c. 1310-20, Jahuda: «Per talent de menjar dàtils, sucla al *pinyol*» (*Paraules e Dits de Savis*, § 65); «si vós plantau un *pinyol* de préssec en terra ---», ms. 276 dels *Serm.* de StVicentF (Schib, *Vocab.*, s. v. *grill i préssec*). Per a les denominacions gallo-romàniques del *pinyol*, cf. Dauzat, *Essais de Géogr. Ling. N. S.*, 1938.

El *pinyol* és de forma semblant a la gla i per això al gland, i serveix per perpetuar l'espècie: d'on la metàfora sexual que ja apareix graciosament suggerida en JoMartorell, en la frescal fraseologia de Placerdemavida: «Na nòvia, com stau vós ara que no cridau ni dieu res? Par-me que ja-us és passada la dolor i la major pressa de la batalla: dolor que-t vinga als talons, no pots un poc cridar aquell saborós ay! Gran delit és com se ou dir a les donzelles: senyal és, com tu calles, que ja t'as enviat lo *pinyol*, mal profit te faça si no t'i tornes!» (Ag. III, 33.18). Metàfora ja estereotipada en l'ús mallorquí: *pegar un pinyol* 'conèixer carnalment' (*AlcM*, § 10). I encara que en el *Procés de les Olives* es tracta de la frase *no valer un pinyol* ja estereotipada a fi S. xv, pot estar-hi implicada alhora la metàfora obscena: «les vostres paraules me par que-s desvien / de ma vinya vella volent fer mallol: / l'amor que m' tenui no val un *pinyol*» (v. 1343).

Amb poques excepcions *pinyol* s'estén a tot el territori de la llengua: fins a Eiv. («hueso de fruta», PzCabr.), Men. (Camps Merc., infra), i en sé moltes dades relatives al ross. (cf. supra, Guiter; el *Pinyol-Rodón* en el Canigó, un «roc polit, net», al peu dels Tres-Avets, damunt Estoer (com que té gran vista, s'hi posen a caçar, 1960) i al val. (infra). B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 222), veg. *assumepte*.

Naturalment es diu de moltes fruites. Sovint dels préssecs i anàlegs, com l'albercoc: la major part tenen el *pinyol* amargant, però també hi ha «aubaroccs de *pinyol* dolç; n'hi haurà pocs» (Camps Merc., *Folkll. Men.* I, 166); d'on la frase *de pinyol dolç* per als productes de dolçor mediocre, un xic insípids: «una fruita frescal i regalada --- Veu? --- aniria descabdellant-me aixís, i vostè em pendria per altre: li faria una crítica de *pinyol dolç*, i més val que m'ho deixi córrer», Coromines a Massó i Torrents, 15-II-1897 (O. C., 1656b). Els *pinyolets* dels taperots a la vall val. de Montesa (1962). JnEsteve (*l. c.*) en recollir *pinyol* pensa en els dels préssecs, dels dàtils i de les cireres.

Però no hi ha dubte que una de les aplicacions més repetides i de les sentides com a més típiques, és la de l'oliva. En aquesta, però, el caràcter és més singular. OPou la posa entre les «SUZIEDATS --- los solajes --- los *pinyols* de les olives: sampsá; sansa; stemphyllum; la carcoma ---». El *pinyol* de l'oliva quan forma una massa és la *pinyola*. En alguns llocs una cosa i altra a penes es distingeixen lingüísticament. A la Ca-